

Onderzoek Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid (2025-2026)

Kenniscentrum Gezinswetenschappen i.o.v. Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

Tweeledig onderzoeksperspectief

Hoe kijken **Vlaamse gemeenten en steden** naar een geïntegreerd lokaal gezinsbeleid?

- Respondenten: 97 Vlaamse steden en gemeenten, verdeeld over de 5 Vlaamse provincies, variatie van inwonersaantallen van < 10.000 tot > 50.000
- Vragenlijst met open vragen over hun visie, over hoe ze aan een geïntegreerd gezinsbeleid vorm geven, over hoe het gezinsbeleid vorm krijgt via het Huis van het Kind, het Sociaal Huis, voorschoolse kinderopvang, buitenschoolse opvang en activiteiten en flankerend onderwijsbeleid, over wat de sterktes en knelpunten zijn en over welke ondersteuning gemeenten en steden wensen.

Wat zijn vragen en ondersteuningsnoden van **gezinnen**? Wat is voor gezinnen ondersteunend?

- Review (integratie van bevindingen) van eerdere bevestigingen bij ouders (o.a. Gezinsenquête, 2021; Gezinskabinet, 2024), jaarverslagen van organisaties enz.

Perspectief van steden en gemeenten

Maatschappelijke uitdagingen

Gezinnen

Toenemende diversiteit
Toenemend aantal ouders met vragen en zorgen
Hoge (kinder)armoedecijfers
Veelheid van levensdomeinen en zorgnoden die op elkaar inhaken (bv. gezinnen met kind met beperking, gezinnen na scheiding, nieuw samengestelde gezinnen, gezinnen in armoede) vraagt geïntegreerde ondersteuning

Voorzieningen, ondersteunings- en hulpverleningslandschap

Overlap, versnippering en complexiteit
Niet integraal gebieddekkend
Verschillende inbeddings- en werkingsniveaus

(Inter)nationale crisissen met grote lokale impact

Gezondheid(szorg) - Oorlog -
Capaciteitstekort in kinderopvang, hulpverlening enz.

Spanningsvelden

Toenemende (bovenlokale) verwachtingen t.a.v. lokale overheden (o.a. regie, flexibele aanpak)

Lokale bestuurs- en slagkracht (doorzettingsmacht)

Lokale complexe, geografische, politieke context

Basismiddelen versus projectmiddelen en wisselende subsidiestromen

Versnipperde bovenlokale beleidsstructuren

Perspectief van steden en gemeenten

Wie is bevoegd voor gezinsbeleid?

- Bij het merendeel 1 of meerdere schepenen
- Een expliciete vermelding van de bevoegdheid 'gezin(sbeleid)' in de titulatuur is beperkt: 29% (tegenover 43% in 2013)
- Een **expliciete bevoegdheid 'gezin'** gaat **vaker gepaard** met de aanwezigheid van een **visie op gezinsbeleid**
- Bij 24 steden/gemeenten is 1 dienst/ambtenaar bevoegd, bij 39 meerdere diensten/ambtenaren
- Bevoegde diensten en ambtenaren situeren zich in: Huis van het Kind (meest frequent), dienst gezin(sthema's), dienst Welzijn, Sociaal Huis, OCMW, jeugddienst, dienst kinderen en jongeren, dienst vrije tijd, dienst samenleving, cel/beleidsgroep gezin, dienst Opgroeien ... of het betreft een algemeen directeur of ambtenaar

Visie op gezinsbeleid?

- **Visieontwikkeling** en een **geïntegreerde visie** en **transversale (horizontale) benadering**:
 - o **komen voor**, zij het eerder vanuit een 'kindvriendelijk' dan vanuit een 'gezinsvriendelijk' beleid
 - o **geen courante praktijken**: nog te weinig samenhang, sturing, ondersteuning en continuïteit
- **Doelgroep**: overwegend 'gezinnen (jonge) kinderen', maar ook 'levensloop perspectief', 'alle inwoners'
- **Doelstellingen** van algemeen tot gezinsbeleid specifiek zoals 'gezinnen met kinderen ondersteunen', 'ontplooiingskansen van kinderen en jongeren bevorderen', 'armoedebestrijding en gelijke kansen', 'sociale cohesie, zorg en solidariteit bevorderen'
- **Omgevingsanalyse** én **participatie** van **gezinnen** in beleidscyclus: **komen voor** (bv. via werkingen of dienstverlening, via al dan niet weerkerende bevestigingen), maar **niet courant**

Meest frequent betrokken actoren en domeinen en personeelsinzet

- Aflopend geordend: Gezinsondersteuning en -begeleiding (vnl. Huis van het Kind), Opvang(voorzieningen), Onderwijs(actoren), Financiële en sociale ondersteuning (Sociaal Huis, OCMW)/ kinderarmoedebestrijding, Jeugd en vrijetijd(sactoren), Zorg- en welzijnsactoren ...
- Grote **personeelsinzet, betrokkenheid, engagement** ... maar ook **verloop**, hoge **werkdruk**, **tekort** aan (gekwificeerd) **personeel** (o.a. eenmansdiensten)

Samenwerking en afstemming?

- Verplichte en niet verplichte lokale overlegstructuren en samenwerkingen (Jeugdraad, LOK, BOA, HvhK, scholenoverleg, LOP, Sociaal Huis, Kindvriendelijke gemeente, perinataal netwerk enz.), intergemeentelijke samenwerking of overleg (LOGO, zorgraad ELZ, Netwerk GGZ, Veilig Huis)
- **Grote lokale bereidheid om samen te werken**: aan een **gemeenschappelijk doel**, aan een **geïntegreerde** (dienst- en domeinoverschrijdende) **aanpak, expertise-** en **kennisdeling** ...
 - Breed en nabij aanbod, goed zicht op vragen en noden van gezinnen én een goede afstemming van het aanbod op die vragen en noden
 - Multifunctionele gezinsvriendelijke infrastructuur: bv. 'alles onder een dak', onderwijs en vrijetijdsactiviteiten op een gedeelde locatie ...
- Maar ook (nog te vaak) **naast elkaar werken, moeilijk te betrekken** (boven)lokale **actoren, gebrek** aan **gedeelde verantwoordelijkheid / mandaat, vraag** naar **efficiënt overleg** en **afstemming** tussen overlegstructuren
- **Kleinschaligheid**: korte communicatielijnen, persoonlijk contact, grote betrokkenheid, snelle beslissingen
- Variatie in opname van regie- en/of actorrol naargelang domein, samenwerkingsverband enz.

Perspectief van steden en gemeenten

	Uitgesproken aandacht voor toegankelijke ondersteuning ... 	... verschillende uitdagingen
Algemeen	Brede, duidelijke, herkenbare werkingen met laagdrempelige toeleidings- en organisatievormen (bv. Huis van het Kind, Sociaal Huis, brugfigurenwerking) Meerledige, multifunctionele ondersteuning op één plek: verschillend aanbod, verschillende (aanspreekbare - backoffice) diensten en organisaties	
Bereikbaarheid	Fysiek goed bereikbaar Nabijheid (en kleinschaligheid) Digitale toegang Gezinsvriendelijke inrichting Ruime openingsuren Outreachend toeleiden én werken	Fysieke afstand (incl. mobiliteitsproblemen, beperkt openbaar vervoer), vooral voor gezinnen in een kwetsbare situatie en voor gezinnen met een kind met een zorgnood
Bekendheid en begripbaarheid	Combinatie van bekendmakingskanalen: - face to face (in werkingen, outreachend) - papier - digitaal - via sterk netwerk, betrokken medewerkers Begrijpelijke (beeld)taal	Onvoldoende bekend, door onder meer: - perceptie van gezinnen over wat steden en gemeenten al dan niet bieden - versnippering van diensten, aanbod ... - gebrek aan toegankelijk(e) centrale locatie/aanbod ... (bv. geen fysiek HvHK, geen consultatiebureau) - leemtes in bekendmaking voor werkveld en gezinnen in een kwetsbare situatie
Betaalbaarheid	Gerichte maatregelen (financiële tegemoetkomingen, sociale tarieven enz.) Samenwerking beleidsdomeinen: o.a. onderwijs en welzijn, Huis van het Kind en Sociaal Huis, medische sector ...	Onvoldoende bovenlokale investeringen, subsidies, maatregelen, tegemoetkomingen ...
Beschikbaarheid	Aanbod voor: - ouders met jonge kinderen - gezinnen in een kwetsbare situatie (zie bruikbaarheid) Faciliteren van gebruik en aanmelding: - ondersteuning bij digitaal aanmelden - centraal aanmeldsysteem / inschrijfplatform - afstemming aanmeldings- en inschrijvingsdata, intergemeentelijke aanmelding voor aanbod	Beperkt aantal samenwerkende actoren Beperkt aanbod: - voor voorschoolse opvang en buitenschoolse opvang en activiteiten - voor tieners en jongeren - voor kinderen met specifieke zorgnoden - op vlak van taalondersteuning Wachtlijsten voor begeleiding of hulp, voor (voorschoolse) opvang, huisvesting enz. Niet op elkaar afgestemde aanmeldsystemen voor diensten en activiteiten (bv. kinderopvang, onderwijs, vrijetijdsbesteding)
Bruikbaarheid	Divers, ruim, kwaliteitsvol, op noden afgestemd, 'creatief en doordacht' (basis)aanbod voor alle gezinnen (bv. kwaliteitsvolle opvang) en voor gezinnen in een kwetsbare situatie (bv. gezinscoach, gezinsondersteuner, brugfiguur, buddy ...)	Structureel, duurzaam en inclusief aanbod is beperkt t.g.v.: - (boven)lokale beleidsbeslissingen - visieverschillen

Gezinsperspectief

Vragen en zorgen

School
Sociaal-emotionele ontwikkeling
Gezondheid en lichamelijke ontwikkeling
Opvoeding (aanpak, ouderschap ...)
Gedrag kind(eren)
Ouderlijke lichamelijke en mentale gezondheid
Opvang en vrije tijd
Gebruik internet en sociale media
Financiële situatie
(Materiële) woon- en leefomgeving
Werk situatie (werkdruk, combinatie werk en gezin ...)
Relatie met de partner
...

Drempels ondersteuning

Persoonskenmerken en psychosociale elementen

- Zelf willen oplossen
- Stap niet durven zetten, schaamte, stigmatisering ...
- Weerstand bij gezinslid
- Rolperceptie bij vaders, poortwachtershouding moeders
- Tijdgebrek

Ondersteuningskenmerken: B's van toegankelijkheid

- Onbekend
- Onvoldoende beschikbaar: wachtlijst, enkel kantooruren enz.
- Niet/moeilijk bereikbaar: niet in de buurt, versnipperd/verspreid
- Niet bruikbaar, betrouwbaar, begrijpelijk en/of begripvol
- Niet betaalbaar (te duur)

Gewenste ondersteuning Duurzaam, laagdrempelig én geïntegreerd

Veelzijdige nabijheid

- Fysiek bereikbaar, vindplaatsgericht
- Afstemmen op vragen, zorgen, noden
- Continuïteit: 1 locatie 1 medewerker naast/bij/in het gezin voor verschillende levensdomeinen ...

Veelzijdige laagdrempelige diensten: in elkaar verweven basisvoorzieningen met gevarieerd aanbod

- Functies: ontmoeting, informatie, uitwisseling, advies, begeleiding ...
- Werkvormen: individueel, in groep, gedrukt materiaal (boeken/brochures), online ...
- Thema's en levensdomeinen: afgestemd op vragen, zorgen, ondersteuningsnoden

Proactieve en geautomatiseerde informatieverstrekking en rechtentoekenning

Gezonde blik op vragen en zorgen

- Luisteren en erkenning geven: Wat zijn hun vragen en zorgen en wat verwachten ze van ondersteuning?
- Niet problematiseren
- Aard en intensiteit van ondersteuning continu blijven afstemmen op het gezin

Randvoorwaarden - Aanbevelingen

Lokaal

Gedragen, gezamenlijke geïntegreerde visie = transversale (horizontale) benadering van gezinsthema's

- Recurrente domeinoverschrijdende coördinatie en overleg
- Insteek = gezinsvriendelijkheid
- Rekening houden met verscheidenheid van gezinnen

Lokale en regionale samenwerkingen en netwerken

- Structureel tijd en middelen voor overleg
- Heldere, efficiënte, doorlopende overlegstructuren
- Krachten bundelen, cocreatie, gezamenlijke trajecten, efficiënte inzet van middelen en expertise, kennisdeling ...

Voldoende gekwalificeerd personeel

- Balans in equipe 'coördinerend - medewerkersondersteunend - uitvoerend werk'
- Vast aanspreekpunt, coördinator gezinsbeleid
- Retentiebeleid i.f.v. duurzame verankering expertise en ervaring met ruimte voor doorontwikkeling, professionalisering en ondersteuning

Geïntegreerde aanpak: organisatorisch en inhoudelijk

- Aanbod vanuit vragen van gezinnen
- Eén aanspreekpunt waar gezinnen voor noden op verschillende levensdomeinen terecht kunnen en waar ze geïntegreerd ondersteund worden
- Aanvullende ondersteuning zo veel als mogelijk backoffice
- Infrastructuur optimaal benutten via samenwerking, multifunctioneel gebruik

Toegankelijk aanbod

- Recurrente begrijpelijke bekendmaking via diverse kanalen - Persoonlijke toelichting over ondersteuningsmogelijkheden - Proactief informeren over rechten en mogelijkheden - Menselijke benadering
- Herkenbare toegankelijke plaatsen voor gezinnen met of zonder vragen, zorgen, ondersteuningsnoden ... - Vroege laagdrempelige ondersteuning - Gevarieerd op gezinnen afgestemd ondersteuningsaanbod (ontmoeting, informatie, advies, begeleiding ...) - Rekening houden met diversiteit en inclusief werken - Outreachend aanbod - Automatische rechtentoekenning ...
- Toegankelijke aanmeldingen, inschrijvingen: meerdere vormen, proactief, ondersteuning, flexibel, afgestemde gecentraliseerde communicatie ...

Participatie van gezinnen, van ouders en kinderen

- Participatie in beleidscyclus = van visievorming t.e.m. evaluatie
- Vertegenwoordiging en betrokkenheid van verscheidenheid aan gezinnen

Randvoorwaarden - Aanbevelingen

Bovenlokaal

Structurele financiering

- Structurele financiering die langetermijnplanning en een duurzaam ondersteuningsaanbod mogelijk maakt
- Haalbaar financieel kader voor kleinere gemeenten
- Vereenvoudiging van subsidieaanvragen en administratieve procedures
- Afstemming beleidscycli van Vlaanderen en lokale meerjarenplanning

Bovenlokale ondersteuning en samenwerking

- Bruikbare cijfers en bevindingen bovenlokaal onderzoek toegankelijk maken en een opstap naar een lokale vertaalslag bieden
- Overzicht en bekendmaking van (ondersteunende) bovenlokale partners en expertise
- Kwaliteitsvol en hanteerbaar digitaal systeem voor monitoring van (intergemeentelijke) ondersteuningsinitiatieven
- Toolontwikkeling én een recurrente doorstroom van ondersteunend materiaal naar lokale actoren
- Duidelijkere handvaten en richtlijnen voor de invulling van ondersteuning (bv. HvhK)
- Lokale en regionale uitwisseling en samenwerking over/voor aanbod en ondersteuning (cf. professionalisering, intervisie) faciliteren

Bovenlokaal geïntegreerd beleidskader mét ruimte voor lokale invulling en verrijking

- Duidelijke en haalbare ambities, ondersteuningsmodaliteiten voor steden en gemeenten, én indicatoren, minimumnormen, kwaliteitsnormen voor een toegankelijk basisaanbod ongeacht de woonplaats van gezinnen
- Gezinsreflex: gezinsimpact van beleid systematisch toetsten
- Domeinoverschrijdend kader voor lokale en regionale samenwerking i.f.v. ondersteuningscontinuïteit voor gezinnen
- Gezinsraad op Vlaams niveau

Bronvermelding

Emmery, K., Buyle, S., & Nys, K. (2026). *Managementsamenvatting 'Onderzoek Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid'. Onderzoek in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Meer informatie?

Eindrapport en Deelrapporten 'Huis van het Kind', 'Sociaal Huis', 'Voorschoolse kinderopvang', 'Buitenschoolse opvang en activiteiten' en 'Flankerend onderwijsbeleid'
<https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/onderzoeksprojecten/lokaal-gezinsbeleid-voor-lokale-besturen>

kathleen.emmery@odisee.be ◇ sighile.buyle@odisee.be ◇ kristien.nys@odisee.be

